

โครงการ

การอนุรักษ์พันธุ์ข้าวไร่พื้นเมืองในเขตภาคเหนือตอนบน

หน่วยงานรับผิดชอบ

อาจารย์ ดร.สายบัว เข้มเพชร คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

วัตถุประสงค์

1. รวบรวมพันธุ์ข้าวไร่พื้นเมืองในเขตภาคเหนือตอนบนที่มีความหลากหลายทางพันธุกรรม
2. ศึกษาลักษณะทางพืชไร่ การเจริญเติบโต ผลผลิต และคุณภาพเมล็ดของข้าวไร่พื้นเมืองที่รวบรวม

ผลการดำเนินงาน

ผู้รับผิดชอบโครงการได้ดำเนินการศึกษาในพื้นที่ศึกษาตัวอย่าง คือ บ้านห้วยลอย ตำบลภูฟ้า อำเภอปงก้อ จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนที่สูง ในเขตจังหวัดน่าน เป็นพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจากเดิมพื้นที่ทำการปลูกข้าวไร่ถูกปรับเปลี่ยนเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพิ่มขึ้น ทำให้พื้นที่ในการปลูกข้าวไร่ลดลง และอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของพื้นที่ และเกิดการ สูญเสียทรัพยากรธรรมชาติได้ จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่า เกษตรกรบางรายยังคงปลูกข้าวไร่ สืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน และยังคงมีความหลากหลายของสายพันธุ์ข้าวไร่ จากการเก็บ รวบรวมพันธุ์ข้าวไร่ในชุมชนบ้านห้วยลอยในปีเพาะปลูก 2558 สามารถเก็บรวบรวมพันธุ์ข้าวไร่ที่ เกษตรกรยังคงปลูกได้จำนวน 8 พันธุ์ ได้แก่ ข้าวเกล็ด ข้าวเหลือง ข้าวจ้าว ข้าวดอกหอม ข้าวกำ ข้าวหนอน ข้าวขาว และข้าวแดง ซึ่งตามศักยภาพของพันธุ์ข้าวไร่ที่ปลูกบนพื้นที่สูง จะให้ผลผลิตอยู่ ระหว่าง 200 – 400 กิโลกรัมต่อไร่ และมีค่าดัชนีเก็บเกี่ยวอยู่ระหว่าง 0.3 – 0.4 ซึ่งขณะนี้กำลังรอ ผลการวิเคราะห์หาปริมาณธาตุอาหาร และคุณภาพการสีของข้าว และได้ดำเนินการปลูกศึกษาใน พื้นที่เกษตรกรในปีเพาะปลูก 2559 เพื่อที่จะได้ดำเนินการเก็บข้อมูลในส่วนที่เหลือต่อไป

ด้วยข้อจำกัดของข้าวไร่ ซึ่งเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมือง มีลักษณะเป็นข้าวไวแสง ทำการปลูกได้เพียง ปีละครั้ง เมื่อเกิดความผิดพลาดในการเก็บข้อมูลในฤดูกาลหนึ่ง (ปีเพาะปลูก) จึงต้องรอให้ถึงฤดูเพาะปลูกในปีถัดไป ซึ่งงานวิจัยนี้พบปัญหาอุปสรรคในการเก็บข้อมูลข้าวไร่ในฤดูปลูกปี 2558 ซึ่งไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนตามแผนที่วางไว้ จึงได้ดำเนินการปลูกศึกษาอีกครั้งในฤดูปลูกปี 2559 ในพื้นที่เกษตรกร ซึ่งได้ดำเนินการปลูกเมื่อเดือนกรกฎาคม และสิงหาคมที่ผ่านมา และมีกำหนดเก็บเกี่ยวประมาณเดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม จากนั้นต้องใช้เวลาในการวิเคราะห์ คุณภาพข้าว จึงทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้แล้วเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนดของโครงการ

